

Коваленко О.В.доктор економічних наук, доцент,
Уманський національний університет садівництва**Голобородько Я.О.**аспірант
Уманського національного університету садівництва

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА ПРИНЦИПИ ЇЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті здійснено узагальнення теоретичних підходів до сутності категорії «конкурентоспроможність підприємств». Запропоновано інтерпретацію визначення «конкурентоспроможність», що представлено, як економічна категорія та явище, яке є здатністю суб'єкта господарювання збільшувати реальні доходи завдяки збереженню власних переваг в ринковому середовищі, де базовими вимогами виступають відмінно дієві переваги, ніж у аналогічних підприємств; ефективніші види та комбінації ресурсів; використання у виробничому процесі інноваційних технологій, та, спроможність швидкого адаптування до глобальної економічної інтеграції. Обґрунтовано розширення переліку принципів фінансового забезпечення конкурентоспроможності. Так, загальновідому систему принципів: конкурентна перевага, формування джерел фінансових ресурсів, ефективний розподіл фінансових ресурсів, гармонізація цінової політики, оптимізація фінансових потоків, вибір довготривалих цілей, спеціалізація стратегії, захищеність стратегії, гнучкість стратегії, доповнити принципом «фінансова стратегія інтернаціоналізації», що дасть можливість врахувати можливість досягнення переваг інтернаціоналізації.

Ключові слова: конкурентоспроможність, підприємство, конкурентна перевага, ефективність, економіка.

В статье осуществлено обобщение теоретических подходов к сущности категории «конкурентоспособность предприятий». Предложена интерпретация определения «конкурентоспособность», что это экономическая категория и явление, которое представляет собой способность субъекта хозяйствования увеличивать реальные доходы благодаря сохранению собственных преимуществ в рыночной среде, где базовыми требованиями выступают отлично действенные преимущества, чем у аналогичных предприятий; эффективные виды и комбинации ресурсов; использования в производственном процессе инновационных технологий, и, способность быстрого адаптирования к глобальной экономической интеграции. Обоснованно расширение перечня принципов фінансового обеспечения конкурентоспособности. Так, общеизвестную систему принципов: конкурентное преимущество, формирования источников финансовых ресурсов, эффективное распределение финансовых ресурсов, гармонизация ценовой политики, оптимизация финансовых потоков, выбор долгосрочных целей, специализация стратегии, защищенность стратегии, гибкость стратегии, дополнить принципом «финансовая стратегия интернационализации», что даст возможность учесть возможности достижения преимуществ интернационализации.

Ключевые слова: конкурентоспособность, предприятие, конкурентное преимущество, эффективность, экономика.

One of the key categories in a market economy is competitiveness because its level determines the success or failure of the business entity. Today, each enterprise faces a problem of forming competitive advantages and raising the level of competitiveness in order to strengthen the competitive position in the market. Research on the issues of competitiveness management has been reflected in the publications of the classics of economic science: J. Galbraith, J. Keynes, J.B. Clark, K. Marx, A. Marshall, W. Eucken, A. Smith, P. Samuelson, F. Hayek, J. Schumpeter, and others. A solid study of the theoretical foundations and practical issues concerning the formation of the competitiveness of domestic enterprises was carried out by such well-known economists as: V. Bazylevych, P. Haidutskyi, A. Halchynskyi, O. Hudz, M. Demianenko, M. Malik, O. Nykoliuk, N. Pedchenko, P. Sabluk, and others. The article generalizes theoretical approaches to the essence of the category of "competitiveness of enterprises". The interpretation of the definition of "competitiveness", presented as an economic category and phenomenon, which is the ability of the subject to increase real incomes by preserving their own preferences in the market environment, where the basic requirements are more effective than analogical enterprises, is proposed. more effective types and combinations of resources; the use in the production process of innovative technologies, and the ability to quickly adapt to global economic integration. The expan-

sion of the list of principles of financial support of competitiveness is substantiated. Thus, a well-known system of principles: competitive advantage, the formation of sources of financial resources, efficient allocation of financial resources, harmonization of price policy, optimization of financial flows, choice of long-term goals, strategy specialization, strategy security, strategy flexibility, supplement with the principle of "financial strategy of internationalization", which will give the opportunity to take into account the possibility of achieving the benefits of internationalization. In the article, the list of principles of financial support of competitiveness of agricultural enterprises is proposed, in contrast to the known ones, such as: competitive advantage, formation of sources of financial resources, efficient allocation of financial resources, harmonization of price policy, optimization of financial flows, choice of long-term goals, strategy specialization, strategy security, the flexibility of the strategy, to be supplemented by the principle of "financial strategy of internationalization", which will enable to take into account the possibilities of achieving the advantages of internationalization.

Keywords: competitiveness, enterprise, competitive advantage, efficiency, economy.

Постановка проблеми. Однією із ключових категорій у ринковій економіці є конкурентоспроможність, оскільки її рівень визначає успіх або невдачу в діяльності суб'єкта господарювання. Нині перед кожним підприємством постає проблема формування конкурентних переваг та підвищення рівня конкурентоспроможності з метою посилення конкурентної позиції на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики управління конкурентоспроможністю знайшли своє відображення у публікаціях класиків економічної науки: Д. Гелбрейта, Д. Кейнса, Дж.Б. Кларка, К. Маркса, А. Маршалла, В. Ойкейеа, А. Сміта, П. Самульсона, Ф. Хайека, Й. Шумпетера та ін.

Ґрунтовні дослідження теоретичних основ і практичних питань щодо формування конкурентоспроможності вітчизняних підприємств проведено такими відомими вченими-економістами, як: В. Базилевич, П. Гайдучий, А. Гальчинський, О. Гудзь, М. Дем'яненко, М. Малік, О. Николіук, Н. Педченко, П. Саблук та інші.

Мета статті. Варто відзначити, що, віддаючи належне результатам розвідки провідних вчених, в економічній літературі потребують поглибленого вивчення питань пов'язаних з конкурентоспроможністю підприємств за ринкових умов господарювання та глобалізації економічних процесів, що й окреслило мету статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не зважаючи на широту розкриття проблематики конкурентоспроможності підприємств, залишається ще коло недостатньо досліджених питань як теоретичної, так і практичної спрямованості щодо цієї категорії. У наукових парнях [1] традиційно аналізується загальна проблема управління конкурентоспроможністю, а дослідження особливостей її організаційно-економічного забезпечення мають дискусійний, фрагментарний характер. Зокрема, не знайшли завершеної наукової форми теоретичні усвідомлення проблематики функціонування та розвитку організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності підприємств, недостат-

ньо опрацьовані теоретичні аспекти управління динамікою конкурентоспроможності, неповною мірою враховуються галузеві особливості активізації внутрішньогосподарського потенціалу реалізації стійких конкурентних переваг.

Результати дослідження категорії «конкурентоспроможність» [1], незважаючи на отримані результати, потребують комплексного вивчення відповідно до ринкових умов господарювання. Також залишаються не в повній мірі дослідженими такі проблеми теорії конкурентоспроможності, як проблема її практичного застосування, взаємозв'язок конкурентоспроможності, ціноутворення та рівноваги ринкової системи, трансформації конкурентної діяльності під впливом різних чинників.

Безумовно, конкурентоспроможність об'єднує цілий комплекс показників діяльності суб'єкта господарювання на тлі впровадження ним прогресивних технологій та інноваційних проектів, що сприяють виробництву продукції з вищою конкурентоспроможністю. Крім того, такими складовими, що сприяють підвищенню рівня конкурентоспроможності підприємства, є цінова, податкова, кредитна політики, стан державного регулювання окремих сегментів економіки тощо. З огляду на такі складові конкурентоспроможності, слухними є дослідження А. Маренич та І. Астахова [2, с. 23], які стверджують, що «Конкурентоспроможність – це комплексна характеристика діяльності підприємств, яка базується на аналізі різних аспектів виробничо-господарської діяльності (виробничий потенціал, трудові ресурси, забезпеченість матеріалами, фінансові результати діяльності тощо) та дозволяє визначити «сильні сторони» підприємств у конкурентній боротьбі, знайти способи досягнення переваг над конкурентами».

Відповідно до такого визначення, суб'єкт господарювання має володіти навичками та знаннями з ефективного використання ресурсного потенціалу з метою нарощування виробництва продукції, що задовольняє попит споживачів і збереження при цьому свого сегменту ринку.

Про такі параметри конкурентоспроможності свідчать результати дослідження З. Шершньової і С. Оборської [3, с. 59], які характеризують цю економічну категорію наступним чином: «Конкурентоспроможність підприємства – це рівень його компетенції відносно інших підприємств-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також його окремих складових: технології, ресурсів, менеджменту (особливо – стратегічного поточного планування), навичок і знань персоналу тощо, що знаходить вираження в таких результативних показниках, як якість продукції, прибутковість, продуктивність, відповідність виробленої продукції вимогам споживачів або обраному ринку за найважливішими характеристиками: технічними, економічними, екологічними тощо».

Аналогічної думки притримується Л. Балабанова [4, с. 29], яка зазначає, що «Конкурентоспроможність підприємства – це рівень його компетентності, порівняно з іншими конкурентами, за такими параметрами, як технологія, практичні навички та професійні знання персоналу, рівень стратегічного та поточного планування, політики збуту, рівня управління, комунікації, якості систем управління, виробництва продукції тощо».

Усіма дослідниками сутності конкурентоспроможності акцентується увага на вмілому використанні суб'єктом господарювання ресурсного потенціалу при дотриманні умов організації виробництва, маркетингу, менеджменту, виробничих, господарських і фінансових принципів господарювання. З цього приводу слушними є результати дослідження М. Перцовського [5], який розкриває сутність конкурентоспроможності як «...можливість проведення ефективної господарської діяльності та її практичної прибуткової реалізації в умовах конкурентного ринку. Це узагальнюючий показник життєвої стійкості підприємства, його вміння ефективно використовувати свій фінансовий, виробничий, науково-технічний і трудовий потенціали».

Беззаперечно, що конкурентоспроможність значною мірою залежить від політичної ситуації країни. Зокрема, членство України в СОТ і в ЄС відкрило нові можливості для виходу вітчизняних виробників продукції на міжнародні ринки. Цьому сприяють безмитний продаж окремих видів продукції на ринки Європи та США. Це, в свою чергу, вимагає виробництва продукції вищої якості та запровадження технологій, що дають змогу економити матеріальні ресурси, особливо – зменшувати енерговитратність продукції. З цього приводу важливими є дослідження Г. Скудар [6, с. 31],

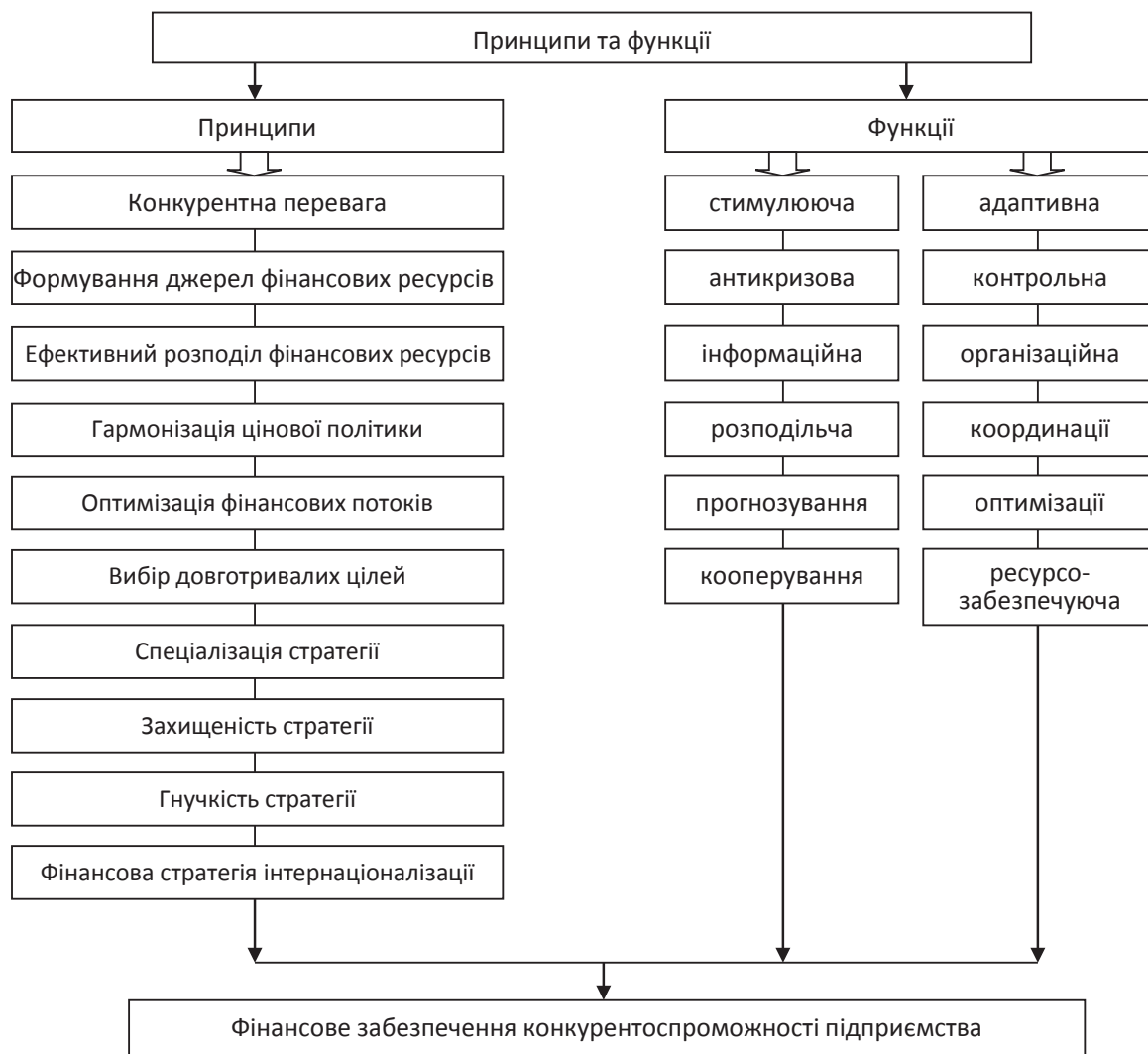
який характеризує конкурентоспроможність як «...багатосторонню економічну категорію, яка може розглядатися на рівні товару, товаровиробника, галузі, країни». Він обґрунтовує те, що «...конкурентоспроможність зумовлена економічними, соціальними та політичними факторами позиції країни або товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках».

Проведені нами дослідження дають підстави стверджувати, що конкурентоспроможність суб'єкта господарювання реалізується в процесі його діяльності, яка становить сукупність бізнес-процесів, що виконуються у певній послідовності, створюючи споживчу цінність для клієнта. Отже, при управлінні конкурентоспроможністю [1] підприємство не може залишати поза увагою свої бізнес-процеси.

При дослідженні конкурентоспроможності підприємства, за сучасних умов господарювання, велике значення надається стратегічному плануванню, в основу якого покладено бізнес-планування. Бізнес-плани дають можливість прорахувати виробництво продукції, починаючи від стадії придбання матеріальних ресурсів для його виготовлення і до реалізації виробленого товару на ринку. Тому саме бізнес-планування має стати стержнем для оцінки діяльності суб'єкта господарювання на перспективу. З цього приводу слушними є результати дослідження Г. Азоева [7], який вважає, що «конкурентоспроможність – це здатність ефективно розпоряджатися власними та позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку. Виробництво та реалізація конкурентоспроможних товарів – обов'язкова умова конкурентоспроможності фірми, оскільки є результатом її конкурентних переваг за всім спектром проблем управління компанією».

У результаті проведених досліджень, автором запропоновано інтерпретацію визначення «конкурентоспроможність», що, на відміну від існуючих тлумачень, представлено, як економічна категорія та явище, яке є здатністю суб'єкта господарювання збільшувати реальні доходи завдяки збереженню власних переваг в ринковому середовищі, де базовими вимогами виступають відмінно дієвіші переваги, ніж у аналогічних підприємств; ефективніші види та комбінації ресурсів; використання у виробничому процесі інноваційних технологій, та, спроможність швидкого адаптування до глобальної економічної інтеграції. Це сприятиме розширенню інтенції наукових думок щодо сутності даної дефініції згідно реалій і викликів сьогодення.

Ґрунтуючись на принципах фінансового забезпечення конкурентоспроможності підприємства (рис. 1) можливо досягнути дієвих

Рис. 1. Принципи та функції фінансового забезпечення конкурентоспроможності підприємства
 Джерело: сформовано автором на основі джерел [8–15]

результатів при формуванні підходів до ефективного управління конкурентоспроможністю.

Висновки з проведеного дослідження. Пропонується перелік принципів фінансового забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, на відміну від відомих, таких як: конкурентна перевага, формування джерел фінансових ресурсів, ефек-

тивний розподіл фінансових ресурсів, гармонізація цінової політики, оптимізація фінансових потоків, вибір довготривалих цілей, спеціалізація стратегії, захищеність стратегії, гнучкість стратегії, доповнити принципом «фінансова стратегія інтернаціоналізації», що дасть можливість врахувати можливості досягнення переваг інтернаціоналізації.

Список використаних джерел:

1. Маршалл А. Основы экономической науки. Москва: ЭКСМО, 2007. 831 с.
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Москва: Прогресс, 1982. 455 с.
3. Башнянин Г.І. Політична економія; Загальна економічна теорія (Ч. 1); Спеціальна економічна теорія (Ч. 2). Київ: Ніка-Центр, 2000. 527 с.
4. Педченко Н.С. Деякі аспекти конкуренції і конкурентоспроможності в ринковій економіці. Київ: Знання-Прес, 2000. 117 с.
5. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія : підручник. Київ: Знання-Прес, 2001. 581 с.
6. Мочерный С.В., Симоненко В.К., Секретарюк В.В. Основы экономической теории : ученик. Киев: Знання, 2000. 607 с.
7. Борисенко З.М. Основы конкурентної політики : підручник. Київ: Таксон, 2004. 704 с.
8. Халімон Т.М. Управління конкурентоспроможністю телекомунікаційних підприємств: теорія та методологія : дис. ... доктора екон. наук : 08.00.04 / Халімон Тетяна Миколаївна. К., 2018. 444 с.

9. Халімон Т.М. Теоретико-методологічні та практичні аспекти управління конкурентоспроможністю телекомунікаційних підприємств (монографія). Львів: Ліга-Прес, 2018. 468 с.
10. Вартова О.В. Конкурентоспроможність підприємства [Текст]: монографія / О.В. Вартанова [та ін.]; Нац. акад. наук України, Ін-т екон.-прав. дослідж., Луган. філ. Луганськ: Ноулідж, 2011. 175 с.
11. Гудзинський О.Д. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія / О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир, Т.О. Гуренко // Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. К.: ІПК ДСЗУ, 2010. 212 с.
12. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти. Монографія / О.І. Драган. К.: ДАКККіМ, 2006. 160 с.
13. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / Р.О. Костирко. Харків: Фактор, 2007. 784 с.
14. Михайлова Н.В. Визначення майбутньої конкурентної позиції підприємства за різних рівнів управління / Н.В. Михайлова // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.: В 6 т. Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. Вип. 247. Т. IV. С. 1019–1024.
15. Прокопенко Н.С. Конкурентоспроможність підприємств і маркетинг інновацій: оцінка та перспективи / Н.С. Прокопенко, О.В. Коваленко // Економіка і управління. Київ, 2018. № 1. С. 88–96.